

Колегите

Често и по разни поводи се казва, че човек не си избира родителите и роднините. Най-вече когато живеете заедно и ви се налага да се съобразявате с тях. Замисли ли сте се обаче, че същото може да се каже и за колегите – хората, с които работим. Щем не щем, в половината от съзнателния си живот сме заобиколени от хора, с които прекарваме по-голямата част от деня си. От детската градина, през училището, университета, за нас, мъжете – и казармата, до работното място, та чак до пенсия. И сред това човешко гъмжило трябва да намериш своето място, да се адаптираш, да потърсиш хармония с околните. На всичко отгоре съществува и някаква йерархия, която не можеш да елиминираш. Именно тук огромна роля играе нашеният късмет. За нас, българите, той има специфично лексикално и житейско значение.

ЩАСТИЕ ИЛИ КЪСМЕТ?

Навремето в борбата си за чистота на българския (нещо, което сега ужасно липсва във всички писмени прояви на родния ни език-мъченик), редакторите задраскваха „късмет“ и пишеха „щастие“. Ала съгласете се, щастиято има много по-широк обхват, главно засиси и от теб самия – дали ще си го изградиш ли не. Докато на късмета с нищо не можеш повлия. Българинът така много разчита на него! Ще го срещнете във всички нашенски пожелания, от най-дребните до съдбоносните неща в живота ни. Съдбоносни, защото именно в онези години сред тези хора с малко или повече късмет се раждаха най-красивите ни, най-искрени приятелства, любови, избрахме си партньори за цял живот. Аз самият не мога да се оплача. Смятам за свой късмет, че и в учили-

щето, и в университета, и в казармата срещнах хора, с които и до днес общувам и смятам за свои приятели. Естествено, винаги е имало, има и ще има и такива, с които и при най-добро желание няма да намериш общ език. С подобни екземпляри започнах да се срещам едва когато започнах да работя. За щастие, рядко, а и бързо намерих рецепта как да се съхраня от злините им. Не ти ли се налага, просто не ги забеле-

лязваш. Лошото е, когато се налага да понасяш негативната им енергия, завистта им, злобата им, съзнателния им стремеж да навредят. Тогава стискаш зъби, казваш си: „Горките, животът им трябва да е истински ад“, отърсваш полепналата по тебе мръсотия и с гордо вдигната глава продължаваш напред.

ДИРЕКТОРИТЕ

Провървя ми и с така наречените шефове. С тях вече няма как, трябва да се съобразяваш. Ако нямаш друг избор, разбира се. Всъщност, избор винаги има – грабваш си шапката и си тръгваш. Да, но ако има къде да отидеш. А ако няма? И тук има начин да съхраниш себе си – държиш се достойно и гордо, докато дойде подходящ момент да се оттеглиш. Сигурно не е лесно. Явно съм имал късмет, защото само в младостта си

Амфитеатърът в Пловдив

съм имал класически шефове, пред които някои трепереха, други се гънеха, а аз просто си вършех съвестно работата и когато можех, и каквото можех обръщах на майтап. Като преподавател за шефове съм имал все колеги и не се е случвало някой от тях да се вземе толкова насериозно, че да си развалим добрите, приятелски отношения. Обратното се случи на друго място и с друг сорт колега. След десетки години вероятно чупене в кръста, той най-после сам бе господар на положението и по всякакъв начин искаше да го демонстрира пред неколцината дребни чиновници, над които имаше административна власт. За беда, сред тях бях и аз. Опитвах се да го вразумя, като му повтарях, че директор е временно понятие – днес си, утре не си, че човешката е константа и истинското лице на всеки, но той така и не ме разбра. Напротив, побърза да се освободи от мен.. Това бе отдавна, изтрил съм го от паметта си. Още по-отдавна остава и времето, когато се дразнех, че наравно с мен работят хора с ниво, далеч под моето а и на другите, на всичко отгоре – и с нагло поведение. По-рано това ме вбесяваше, сега само се усмихвам. Не съм работил на много и различни места, но навсякъде край мене винаги е имало и хора, спуснати с парашут, както се казваше по онова време. Хора, които обикновено бяха далеч от представите ми за професионално ниво и поведение. И като по правило – с амбиции да надскочат себе си и със самочувствие, че крачат в първите редици. По-леките случаи наричах „гастролъори“, знаех, че са при нас временно, докато тате или чичо намери по-доходно местенце. По-тежките, презрително наричах „куци балерини“. Имаше ги навсякъде, отминалата епоха бе рай за тях.

Абе, не се ли виждаш, че куцаш, не разбираш ли, че е истинско чудо, дето са те тропосали в корде балета, ами напираш и за солови партии?

ЕКСКУРЗОВОДИ И ПРЕВОДАЧИ

Сега, когато ми вадя насъщния като екскурзовод и преводач, не съм принуден да понасям край себе си куци балерини или набедени директори. Тръгне ли си групата ми, очарована и възхитена от всичко, което е видяла с мен и чула от мен, знам – успехът си е само мой. Получи ли висока оценка преведената от мен книга, успехът си е пак само мой. Случи ли се обратното, отново ще знам, че срамът си е само мой. И сега общувам с колеги, но по свой избор и за свое удоволствие. И сред преводачите, и сред екскурзоводите имам радостта да се срещам с качествени хора, които смятам за свои приятели и с които винаги ми е било добре. С преводачите се коментира кой какво ще преведе, кой какво ще редактира, обсъждат се проблеми и качества на преводи и така сме си взаимно полезни. Без завист, без излишно мерене на мегдани. Приятелите екскурзоводи пък, не можем ли да поемем някоя група, се препоръчваме един на друг. Често се виждаме по маршрутите из Прага, весело си махаме с ръка, подхвърляме по някоя реплика и закачка за радост на туристите. В Карлови Вари, докато туристите обикалят и атакуват магазините с кристали и порцелан, ние се събираме на кафе и все намираме какво да си кажем. И тук предпочитанията идват, естествено, не принудено. С някого си по-близък, с друг не чак толкова, но винаги със стремеж за добри, приятелски отношения.

КОЛЕГИТЕ-ПРЕПОДАВАТЕЛИ

Когато започнах своите бележки, споменах, че ми се иска в тях да има повече човешина, защото, за съжаление, напоследък все по-рядко я срещам. Дали и затова обръщам поглед назад и я търся в спомените си? Подхващайки разказ за колегите, ми се иска да спомена някои от тях, които съм приел за свои приятели, и с които съм имал интересни преживявания. А и чрез тях да посоча примери на човешина и поведе-

ние, което ценя и уважавам. Ще ви запозная с неколцина, направили ми с нещо най-силно впечатление. Имената нямат никакво значение, ще ги споменавам с инициали. В годините, когато преподавах в Пловдив български език на чужденци, имах колега, с когото се бяхме сблизили и досега ни свързва искрено приятелство. Г.Б. – пре-красен специалист филолог, човек със собствено мнение и с характер. Единствен той си позволи пред т.н. „рабфаковци“, които нашата катедра трябваше да огромява, да иронизира политиката на партията и остро да критикува ниското им интелектуално ниво, и най-вече това, че заемат местата на умни, талантиливи млади хора, които въпреки високите си оценки на приемните изпити, не могат да влязат в университета. Досещате се, че го принудиха да напусне. Така той стана един от най-изявените дисиденти на Пловдив и съвсем логично след промените бе сред създателите на СДС. Когато спечелиха първите избори, в интервю по радио Пловдив, на въпроса защо не е включен в списъка на кандидатите за Велико народно събрание, той каза: „- Отказах. Нямам право, имам нерешени проблеми в личния си живот. А човек, който не може да се справи с личните си проблеми, няма моралното право да решава проблемите на цял един народ.“ Не ви се вярва, нали? Звучи възрожденски и ви се струва неправдоподобно. Но е истина. Тези му думи навярно е чул цял Пловдив. А това, което разказа на мен и аз сега го споделям с вас, знаят малцина. Пак след победата на СДС в изборите, в които Г.Б. бе имиджмейкър (извинете, не знам еквивалент на български, може би глашатай?) на висш политик, същият и обкръжението му го поканили на трапеза и разпищолени след изяденото и изпитото, го попитали:
– Казвай сега какво искаш?
– Как какво? – отвърнал. – Нищо. Нали спечелихме, това ми стига!
– Я не се занасяй, тук сме само свои. Казвай – министър ли да те правим, посланик в чужбина ли? Или искаш пари да подхванеш собствен бизнес?
– Нали ви казах, нищо не искам. Стига ми това, че се отървахме от комунистите.

Избухнал неударим, циничен смях, който, както Г.Б. по-късно сам ми каза, дни и нощи звучал в ушите му.

– Васо, Васо, пак излезе най-мъдър, като отказа да влезеш с мен в политиката – често ми повтаря и до днес с тъжна усмивка моят приятел. Не съм преписвал от Алеко. Не съм си го и измислил. Ще попитате какво стана после с този човек. Нищо. Остана си човек и днес преподава български език и литература в едно пловдивско училище. Вярвам – не, убеден съм, че е любимец на учениците си.

НЕВЕДОМИ СА ПЪТИЩАТА ГОСПОДНИ... И ПЪТИЩАТА ЛЮБОВНИ

Сред колегите ми екскурзоводи няма толкова ярки личности. Но хора, в които съм срещнал човешчина, има. Първа ме впечатли млада дама, Е. Дошла от Кипър в Прага да следва, тук срещнала мъжа на живота си и останала. Преди още да завърша курсовете за екскурзоводи, чрез близки чехи получих предложение да водя гърци по Коледа и Нова година. Имах нужда от работа и пари, но гръцкият ми беше твърде слаб, „трапезен“, както го наричах, нямаш ни познания, ни езикови умения да разказвам за забележителностите на Прага. Фирмата, която имаше нужда дори и от такива като мен, покани Е. да разговаря с мен и да ме убеди, че няма нищо страшно. И на нея казах същото. Тя се усмихна и заяви, че ще ми помогне. Наистина ми помогна. И то много. А знаете ли как? Просто седнала въщи пред диктофона и на касета ми записала двучасов разказ за Прага и всичко, което се казва на туристите. Тази касета ми вдъхна кураж, прослушах я няколко пъти, водих си бележки и приех да рискувам. Заслужаваше си, справих се. Е, кажете ми, много ли са хората, които ще отделят два часа от времето си, за да помогнат на напълно непознат човек, още повече бъдещ конкурент? Как да не я уважаваш, как да не си й благодарен за цял живот?

Историята на другата ми „учителка“ по чешко екскурзоводство звучи като руски роман за времето на декабристите. Пак чрез близки

попаднах на руския екскурзоводски фронт. Като начало, руската фирма ме изпрати с двуетажен автобус като втори екскурзовод. Да видя, да чуя как го прави колежката Ж.-русиня, омъжена за чех. Млада, енергична, по-скоро девойка, макар и около четиридесетте и с голям син, прагматична, както казваме у нас, с очи на задника. Докато такива старомодни антики като мен по пътя от летището разказват за Прага, Ж. провежда изгодна за нея обмяна на валута. За обяд повежда групата към ресторант, където си хапва и пийва на воля, а после си тръгва и с някоя друга стотачка крони в джоба. Раздава на туристите визитни картички на магазини за кристал и чешки гранат, откъдето после взема комисионни. За мен всичко това бе непознато, тя ми отвори, така да се каже очите. Но не за това ще стане дума, познавам много екскурзоводи, за които комисионните са най-важното в работа им. Нещо друго ме шокира в поведението на Ж.

Минаха години. Рядко се случваше да се срещнем с Ж. Веднъж на кафе с нейна приятелка научих, че станала... клошарка, бездомница. Изумлението е слаба дума. Последваха подробности, които буквално ме шокираха. Истината е, че тя обичаше да си попейва. Една късна нощ, в поредно алкохолно опиянение, срещнала бездомник и от дума на дума си легнала с него. Като си

помисля само, къде ли? И сред каква ли мръсотия и смрад? Но заради този мъж тя напуска семейството, дома си и приема неговия стил на живот. И сега ходела мръсна, подпухнала, пиана из Прага, просела пари от колегите. Не ми се размина и на мен. На входа на ресторант, в който влизах с групата си за обяд, тя увисна на врата ми, взе да ме целува, да плаче и да нарежда. За гърците това бе невероятна гледка, за мен шок. Ще спестя чувствата си, разговора ни и други подробности – дадох ѝ и 500 крони и я помолих да забрави, че ме познава. „Такава не искам и да те зная. Когато един ден възвърнеш човешкия си вид, обади ми се, с удоволствие ще те покана на бира!“

Повече не я видях. От същата приятелка научих края на историята ѝ с бездомника. Наистина като в руски роман от края на деветнайсети век. Обектът на нейната безумна любов заболял, взели го в болница и бил на системи, изкуствено поддържащи го жив. Една нощ Ж. се промъкнала в болницата, изключила системите и се простила навеки с любимия си. В резултат сега е за няколко години в затвор. Надявам се, че така поне се е спасила от улицата.

Неведоми са пътищата господни... И пътищата любовни?!

Та така...

Васил Самоковлиев